

О.В. Жегус, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

Т.М. Парцирна, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

О.П. Афанасьєва, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАУКОВОЇ СФЕРИ

Прискорення інноваційного розвитку України вимагає активізації розвитку наукової сфери та підвищення її конкурентоспроможності на світовому рівні. В сучасних умовах визначено, що конкуренція між розвинутими країнами фактично перетворилася на конкуренцію у сфері науки і технологій, саме інноваційна та наукова складова здебільшого визначають рівень глобальної конкурентоспроможності та місце країни у світовому рейтингу.

В Проекті Концепції розвитку наукової сфери України відзначено необхідність посилення наукового потенціалу провідних університетів України, з об'єднанням їх з (окремими) елементами академічного сектору науки у трансформовану, оновлену та ефективну національну наукову систему, що свідчить про зростання ролі та значення вищої освіти у забезпеченні розвитку наукової сфери, підвищенні її конкурентоспроможності.

За статистичними даними у 2011 р. на вузівський сектор приходилося 14% виконаних наукових та науково-технічних робіт, що лише на 2,6% перевищує показники 2005 р., це свідчить про недостатні темпи активізації наукової діяльності ВНЗ, які мають потужний науковий потенціал кадрів. За статистичними даними у 2011 р. 249 вищих навчальних закладів мали аспірантуру, для порівняння у 1995 їх було лише 159, у 2000 – 194, у 2005 – вже 237. На вузівський сектор приходиться 47,5% аспірантур України. Щорічний прийом в аспірантуру вищих навчальних закладів України становив у 2005-2011 рр. в середньому 8-9 тис. осіб. На кінець 2011 р. в аспірантурах ВНЗ навчалось більш 29 тис. осіб, що на 10 тис. осіб перевищує показник 2000 р. У цілому в аспірантурі ВНЗ навчається майже 85% аспірантів України, а на науково-дослідні інститути приходиться лише 15%. Слід відзначити, що низькою поки залишається частка аспірантів, які закінчили аспірантуру із захистом дисертаційної роботи, у 2005 вона становила – 20,3%, у 2011 – збільшилася до 26,5%.

Щороку збільшується кількість ВНЗ, в яких працює докторантура. У 2011 р. їх було 168, що на 47% перевищує показник 2000 р. Щороку до докторантури в ВНЗ України приймається 400-500

осіб. У 2011 р. випущено було 396 докторантів – найвищий показник з 1995 р., але із захистом докторської дисертації – лише 115 осіб, що становило 29%.

Отже, саме ВНЗ належить провідна роль в підготовці наукових кадрів вищої атестації й забезпечення ними наукової сфери, але існує суттєва проблема, поки недостатньою залишається частка аспірантів та докторантів, які закінчують із захистом дисертаційної роботи. Вирішення даної проблеми сприятиме збільшенню наукових та науково-технічних робіт у ВНЗ, підвищенню ефективності підготовки наукових кадрів вищої атестації.

Недостатній рівень здійснення наукових та науково-технічних проблем у ВНЗ обумовлений низькими обсягами їх фінансування. У він 2011 р. становив майже 608 млн грн або 6,3% від загального обсягу фінансування наукових та науково-технічних робіт, що становить лише 0,46% ВВП. Даний показник є низьким, його рівень має становити 1,7% ВВП, як це відзначено в Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

Ще однією проблемою в Україні є низька інтеграція науки і освіти. Оскільки в умовах розвитку «економіки знань» підготовка фахівців має базуватися на принципі єдності освіти і науки, що забезпечує сполучення цінностей фундаментальної освіти і можливості гнучкого реагування на потреби в кадрах для розвитку актуальних наукових напрямків і наукомістких технологій, то потрібний дієвий механізм взаємодії науки та освіти. Виникла негайна потреба побудови єдиної системи, яка б органічно поєднувала б освіту, науку та виробництво.

Для вирішення означеної проблеми на державному рівні в межах Концепції розвитку наукової сфери України підготовлено Проект Указу президента України «Про підвищення ролі науково-дослідної діяльності в університетах України». Основні акценти в ньому поставлені на об'єднання наукових колективів та створення на базі ВНЗ науково-дослідних установ; заходи щодо залучення талановитої молоді до наукової діяльності; ефективне партнерство між університетською наукою і бізнесом, зокрема шляхом ініціювання відповідних механізмів підтримки венчурних інноваційних проектів та здійснення інших заходів, які б стимулювали залучення до наукової діяльності студентів і розширення обсягів дослідницьких робіт на замовлення підприємств і галузей держави.